

II. METODINĖ DALIS

1. Apibendrinimas dėl muitų bylų (ATPK 237 str.), išnagrinėtų apygardų administraciniuose teismuose, ir teisės taikymo rekomendacijos

2000 m. birželio 14 d.

Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyriuje, remiantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 8 str., atliktas administracinių bylų, išnagrinėtų apygardų administraciniuose teismuose 1999 m. gegužės 1 d.–2000 m. sausio 31 d. pagal skundus dėl teritorinių muitinių viršininkų ir jų pavaduotojų priimtų nutarimų skiriančių nuobaudas už veikas, numatytas ATPK 237 str., apibendrinimas.

Apibendrinimui pateikta 111 šios kategorijos bylų, iš kurių 50 – skundai dėl nutarimų, priimtų už veikas, numatytas ATPK 210 str. (kontrabanda).

Apibendrinimo tikslas – susipažinti, kaip apygardų administraciniai teismai nagrinėja šios kategorijos bylas, kokia formuojasi teismų praktika, kokios pagrindinės problemos iškyla taikant materialinės bei procesinės teisės normas.

1. Dėl bendrųjų procesinių reikalavimų vykdymo

1.1. Remdamiesi ATPK 237 str. teritorinių muitinių viršininkai ir jų pavaduotojai nagrinėja šio kodekso 209¹ str. 1 d., 209² str. 1 d. ir 4 d., 209³ str. 3 d. ir 4 d., 209⁴ str. 1 d. ir 210 str. 4, 5, 6 dalyse numatytų administracinių teisės pažeidimų bylas.

Analizuojant teismuose išnagrinėtas bylas, pastebima, jog teritorinėse muitinėse nevienodai suprantami ATPK 286 str. 2 d. reikalavimai, tai atspindi priimamuose nutarimuose, kuriuose neretai būna ir esminių turinio trūkumų. Dėl to pareigūnams siūloma atsižvelgti į žemiau pateikiamas rekomendacijas.

Vertinant ATPK 286 str. įtvirtintas teisės normas, galimas nutarimo administracinėse bylose turinio skaidymas į sąlygines tris dalis: įžanginę, aprašomąją–motyvuojamąją ir rezoliucinę.

Įžanginėje nutarimo dalyje nurodoma nutarimą priėmusio organo (pareigūno) pavadinimas, bylos nagrinėjimo data, žinios apie asmenį, kurio byla nagrinėjama.

Aprašomojoje–motyvuojamojoje dalyje:

1. Formuluojamą kaltinimą padarius administracinę teisės pažeidimą: išdėstoma veika, kuri pripažįstama įrodyta, nurodant asmenį ir konkrečias veikas aplinkybes – padarymo vietą, laiką, būdą, kaltės pobūdį, pažeidimo motyvus, jei tai svarbu, – pasekmes. Taigi turi būti atspindėti visi pagrindiniai bei fakultatyviniai administracinio teisės pažeidimo sudėties elementai ir visa tai, kas reikšminga veikos kvalifikavimui bei nuobaudos paskyrimui. Jeigu kaltinama kelių pažeidimų padarymu, tie patys reikalavimai taikomi formuluojuojant kaltinimą dėl kiekvienos iš veikų.

2. Išdėstomi įrodymai ir išvados dėl nustatytų faktinių aplinkybių, priimamų sprendimų formulavimas bei pagrindimas. Motyvuojant nepakanka nurodyti tik įrodymų šaltinius, bet privalu ir išdėstyti faktinius duomenis, nustatytus jų pagrindu. Jeigu įrodymai yra priešaringi, būtina argumentuoti, kodėl vienas iš jų remiamasi, o kiti atmetami.

3. Išdėstomos išvados dėl veiksmų kvalifikavimo pagal konkretų ATPK straipsnį, jo dalį arba nurodomas kitas teisės aktas, numatantis atsakomybę už pažeidimą.

4. Nurodomos nustatytos lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės.

5. Išdėstomi nuobaudų parinkimo atsižvelgiant į ATPK 30 ir 30² str. reikalavimus motyvai.

6. Jei buvo sprendžiamas klausimas dėl ATPK 30¹ str. pritaikymo ir atsisakyta jį taikyti, nurodomi tokio atsisakymo motyvai.

7. Nurodoma, kaip sprendžiamas dėl paimtų daiktų bei dokumentų.

Rezoliucinėje dalyje išdėstomas priimtasis sprendimas, būtent:

1. Pažeidėjo vardas ir pavardė.

2. Sprendimas dėl pripažinimo asmenį padarius pažeidimą, numatytą atitinkamame ATPK straipsnyje, jo dalyje, punkte arba kitame teisės akte.

3. Pažeidėjui paskirtos nuobaudos už kiekvieną pripažintą įrodytu administracinę teisės pažeidimą rūšis ir dydis, nurodoma galutinė paskirtoji nuobauda (ATPK 33 str.).

4. Sprendimas dėl paimtų daiktų bei dokumentų.

5. Išaiškinami nutarimo apskundimo tvarka ir terminai.

Administracinėje byloje priimtasis nutarimas turi būti pasirašytas bylą nagrinėjusio pareigūno – teritorinės muitinės viršininko arba jo pavaduotojo (ATPK 237 str. 2 d.).

Jei buvo sprendžiamas klausimas dėl ATPK 30¹ str. pritaikymo ir nutarimą šį straipsnį taikyti, antroje dalyje išdėstomi šio straipsnio taiky-

mo motyvai. Taip pat privalu nurodyti, kad būtent ATPK 30¹ straipsnio pagrindu skiriama atitinkamai mažesnė nei sankcijoje numatyta minimali ar švelnesnė nuobauda arba ji visai neskiriama.

Institucijos (pareigūno) nutarimas, papildytas tokia dalimi, teikiamas sankcionuoti apylinkės teismo teisėjui.

1.2. Pagal ABTĮ 37 str. teismas patikrina administracinėje byloje priimto nutarimo teisėtumą ir pagrįstumą.

1.2.1. Institucija, nagrinėjanti administracinę bylą, privalo vykdyti ATPK 257 str. reikalavimus ir surinkti visumą įrodymų, kurių pagrindu konstatuojamos arba paneigiamos neteisėtos veikos aplinkybės, įrodymus, reikšmingus skiriant nuobaudą, liečiančius pažeidėjo asmenį. Atkreiptinas teismų dėmesys, jog nutarimas pripažįstamas pagrįstu tik tuomet, jei išvados padarytos visapusiškai, išsamiai ir objektyviai ištyrus ir įvertinus visas bylai svarbias faktines aplinkybes.

Tuo tarpu teismuose nagrinėtų bylų analizė parodė, jog muitinės pareigūnai, nagrinėdami administracines bylas, ne visada teisingai supranta ATPK 256 str. nuostatas ir dėl to, priimdami nutarimus, kartais remiasi neatitinkančiomis įstatymą įrodinėjimo priemonėmis ir labiausiai tai pasakytina apie liudytojų parodymus.

Pagal ATPK 256 str. įrodymai administracinio teisės pažeidimo byloje yra bet kurie faktiniai duomenys, kuriais remdamiesi organai (pareigūnai) įstatymo numatyta tvarka nustato, ar yra padarytas administracinis teisės pažeidimas, ar jo nėra, ar dėl jo padarymo tas asmuo kaltas, ir kitokias aplinkybes, turinčias reikšmės bylai teisingai išspręsti.

Įrodinėjimo priemonėmis pagal ATPK 256 str. 2 d. yra: administracinio teisės pažeidimo protokolas, nuotraukos, garso ar vaizdo įrašai, liudytojų parodymai, nukentėjusio ir patraukto administracinėn atsakomybėn asmens paaiškinimai, eksperto išvada, daiktiniai įrodymai, daiktų ir dokumentų paėmimo protokolas, taip pat kitokie dokumentai.

Vertinant šias normas sistemiškai su ATPK 260 str. 1 d. bei ATPK 20 ir 21 skirsnių normomis galima padaryti išvadą, kad įstatymas reikalauja liudytojų apklausos administracinių bylų nagrinėjimo metu ir tik tuomet jų parodymai gali būti vertinami kaip įrodymai, gauti laikantis ATPK 256 str. reikalavimų. Šia prasme atkreiptinas ypatingas dėmesys į rašytinius pareigūnų, dalyvavusių nustatant administracinį teisės pažeidimą, tačiau neturinčių įgalinimų surašyti pažeidimo protokolą, paaiškinimus bei kitų asmenų paaiškinimus, rašytus iki bylos perdavimo nagrinėjimui tam įgalintam pareigūnui. Tokie pa-

aiškinimai gali būti vertinami kaip faktinių aplinkybių šaltinis, kurio pagrindu tam įgaliotas pareigūnas gali konstatuoti, jog padarytas administracinis teisės pažeidimas ir yra pagrindas surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą (ATPK 259 str.). Tačiau iš bylų pastebima, jog vyrauja praktika, kad tokie paaiškinimai prilyginami liudytojų parodymams, ir manoma, kad šių asmenų apklausa po administracinės bylos perdavimo pareigūnui, įgalintam nagrinėti bylas, nereikalinga.

Tokia pozicija paneigiama žemiau dėstomų argumentų pagrindu.

Pagal ATPK 256 str. 2 d. administracinio teisės pažeidimo protokolas yra įrodinėjimo priemonė. ATPK 260 str., apibrėžiančiame protokolo turinį, yra sakoma, jog protokole nurodomos liudytojų pavardės bei adresai (ATPK 260 str. 1 d.), jeigu liudytojų yra, protokolą gali pasirašyti ir šie asmenys (ATPK 260 str. 2 d.). Tuo tarpu liudytojų apklausos ir parodymų fiksavimo protokole galimybė, skirtingai nei, pavyzdžiui, pažeidėjo paaiškinimų, nėra nustatyta. Analizuojant kodekso normas, galima teigti, jog jame įtvirtintos griežtos įrodymų rinkimo atitinkamose bylos stadijose taisyklės ir liudytojų parodymų, kaip įrodinėjimo priemonės, gavimas priskiriamas prie įrodymų, renkamų bylos nagrinėjimo stadijoje. Ši teiginį geriausiai pagrindžia ATPK 276 str. įtvirtintos normos analizė: sakoma, jog liudytojas, kaip asmuo, kuriam gali būti žinomos kokios nors šioje byloje nustatytinos aplinkybės, privalo atvykti ir duoti teisingus bei visapusiškus parodymus apie jam žinomas aplinkybes bylą nagrinėjančio organo (pareigūno) šaukiamas. ATPK 276 str. 2 d. vartojamas žodžių junginys „bylą nagrinėjančio organo (pareigūno)“ teisinės jo reikšmės vertinimo aspektu suprantamas, kaip nuoroda į proceso stadiją, atitinkančią ne tik procesinių veiksmų, reglamentuojamų ATPK 21 skirsnyje, bet ir pasiruošimo bylos nagrinėjimui, įstatyminę sampratą. Taigi darytina išvada, jog teisė bei pareiga apklausti liudytojus tenka organui ar pareigūnui, kuriam administracinė byla perduota nagrinėti. Šiuo atveju, remiantis ATPK 237 str., tokie pareigūnai yra teritorinių muitinių viršininkai bei jų pavaduotojai.

Toliau analizuojant ATPK 20 skirsnio normas, išvelgiamas tam tikras teisinio reguliavimo nenuoseklumas, dėl to susidaro keblumų vykdant šias normas. ATPK 276 str. 2 d. nustatyta, kad liudytojas privalo atsakyti į jam užduodamus klausimus. Tuo tarpu kam suteikta teisė juos užduoti, galutinai nėra aišku. Suprantama, jog tokia teisė preziumuojama pareigūnui, privalančiam išaiškinti aplinkybes, nustatytinas nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylą (ATPK 284 str.). O kitų asmenų, dalyvaujančių administracinių teisės pažeidimų bylų procese, teisė užduoti liudytojui klausimus tiesiogiai

nenustatyta (ATPK 272, 273, 274, 275 str.). Taip suponuojama dviprasmiška situacija: šie asmenys turi teisę pareikšti prašymą dėl liudytojų apklausos, o pareigūnas, nagrinėjantis bylą, privalo prašymą apsvarstyti bei dėl jo priimti vienokį ar kitokį sprendimą. Prašymo tenkinimo atveju tokio liudytojo apklausos metu, jei įstatymą vertinti visiškai formaliai, nė vienas iš administracinių teisės pažeidimų bylų proceso dalyvių klausti liudytojo teisės neturi. Tačiau toks vertinimas būtų akivaizdžiai ydingas ir prieštarautų normų, reguliuojančių administracinių bylų teiseną, tikslams: laiku, visapusiškai, išsamiai ir objektyviai išaiškinti kiekvienos bylos aplinkybes bei išspręsti ją tiksliai pagal įstatymą (ATPK 248 str.). Tam, kad visapusiškai, išsamiai ir objektyviai būtų įvertintos visos reikšmingos bylai aplinkybės, šiuos reikalavimus turi atitikti ir liudytojų apklausa, t.y. ji turi būti visapusiška, išsami bei objektyvi, o tai galima pasiekti tik garantuojant pažeidėjui, jo atstovui bei nukentėjusiajam teisę aktyviai dalyvauti liudytojų apklausoje.

Apibendrinant galima konstatuoti, jog liudytojų apklausos pareiga pagal įstatymą tenka pareigūnui, kuriam administracinė byla perduota nagrinėjimui. Tai gali būti daroma pasirengimo arba bylos nagrinėjimo stadijoje, garantuojant pažeidėjui, jo atstovui bei nukentėjusiajam teisę dalyvauti apklausoje bei užduoti liudytojui klausimus.

1.2.2. Nutarimas yra teisėtas, kai nustatytų faktinių aplinkybių visumos pagrindu yra teisingai parenkama ir pritaikoma teisės norma, reglamentuojanti nustatytąjį teisinį santykį.

Nutarimų teisėtumo patikrinimui teismai turi skirti ypatingą dėmesį. Prekių importo, eksporto ir tranzito tvarką, su ja susijusių muitinės procedūrų atlikimą, importo ir eksporto draudimų, apribojimų ir kontrolės priemonių taikymą reglamentuoja specialūs teisės aktai. Todėl organas (pareigūnas), nagrinėjantis administracinio teisės pažeidimo bylą, bei teismai, nagrinėjantys skundus dėl pareigūnų nutarimų, negali apsiriboti vien konstatavimu, jog asmens veiksmai atitinka vienoje ar kitoje ATPK normoje numatytą veikos sudėtį. Turėtų būti nustatoma, koks įstatymas, jo norma (straipsnis, dalis, punktas), poįstatyminis aktas ir jame esančios konkrečios normos buvo pažeistos. Jei normoje yra nurodoma keletas reikalavimų atlikti atitinkamus veiksmus ar susilaikyti nuo jų, o pažeidėjas kaltinamas vieno ar kelių iš pareigų nevykdymu ar netinkamu vykdymu, įvardijamas konkretus veiksmas ar neveikimas. Remiantis ATPK nustatytais nuobaudų skyrimo bendrosiomis taisyklėmis (įskaitant ATPK 30² ir 33 straipsnius), pažeidėjui paskiriama konkreti nuobauda.

Pažymėtina, kad ATPK 30¹ str. taikymo klausimas turėtų būti sprendžiamas tik išnagrinėjus administracinio teisės pažeidimo bylą ir paskyrus pažeidėjui nuobaudą pagal įstatymą ar kitą teisės aktą.

Pareigūnai, nagrinėjantys administracines bylas, taikydami ATPK 30¹ str. 1 d. įtvirtintas normas, turi tiksliai vykdyti šio str. 2 d. reikalavimą, jog kiekvienas sprendimas, priimtas vadovaujantis šio straipsnio 1 d., privalo būti motyvuotas.

Atkreiptinas dėmesys, jog šiame straipsnyje numatyta teisė netaikyti nuobaudos ar taikyti ją mažesnę arba švelnesnę nei numatyta sankcijoje.

Jeigu pritaikius ATPK 30¹ str. 1 d. skiriama mažesnė arba švelnesnė nei numatyta sankcijoje nuobauda ar ji neskiriama, organas (pareigūnas) nutarimą kartu su administracine byla perduoda atitinkamos apylinkės teismui, prašydamas sankcijos.

Apylinkės teismo teisėjas, ištyręs administracinio teisės pažeidimo bylą ir įvertinęs nutarimo motyvus, nustato jo teisėtumą ir pagrįstumą. Sutikdamas su administracinio organo (pareigūno) sprendimu, jo motyvais, teisėjas sankcionuoja nutarimą, priimdamas atitinkamą nutartį. Nesutikdamas su administracinio organo (pareigūno) sprendimu ir atsisakydamas sankcionuoti nutarimą, apylinkės teismo teisėjas priima nutartį, nurodydamas joje atsisakymo motyvus. Tokios nutarties priėmimas reiškia, kad nutarimo dalis dėl administracinės nuobaudos sušvelninimo ar neskyrimo neįsigalioja, todėl turi būti vykdoma pirmoji nutarimo dalis dėl administracinės nuobaudos paskyrimo.

Tais atvejais, kai buvo priimtas nutarimas tik dėl nuobaudos sušvelninimo ar neskyrimo, negavus teisėjo sankcijos, toks nutarimas neišsiteisėja. Tai reiškia, kad administracinio teisės pažeidimo byla liko neišspręsta, todėl ji turi būti gražinama organui (pareigūnui) ją iš naujo nagrinėti.

1.2.3. Teismų praktika parodo, jog organų (pareigūnų) nutarimų teisėtumo ir pagrįstumo vertinimui esminę reikšmę turi administracinio teisės pažeidimo protokolo turinys. Todėl yra reikalingas plačiau panagrinėti šį klausimą.

Administracinio teisės pažeidimo protokolas yra administracinių bylų teisenos procesinis dokumentas, kuriuo konstatuojamas administracinio teisės pažeidimo padarymo faktas bei kitos su tuo susijusios aplinkybės. ATPK 259 str. 1 d. sakoma, kad „dėl padaryto pažeidimo (...) pareigūnas surašo protokolą (...)“. Taigi protokolas surašomas, kai galima konstatuoti būtinus administracinės teisės pažeidimo sudėties elementus. Todėl vienais atvejais protokolas gali būti vertinamas kaip procesinis dokumentas, kuriuo iškeliamas administracinė byla, nors pagal įstatymo reikalavimus, keliamus protokolo

turiniui (ATPK 260 str.), galima teigti, jog tai procesinis dokumentas, kuriame formuluojamas kaltinimas bei fiksuojamos žinomos įrodinėjimo priemonės. Taigi įstatymas protokolui suteikia specifines funkcijas ir dėl to jo padėtis tampa dvejopa: procesinio dokumento, kuriame formuluojamas kaltinimas; jis pripažįstamas viena iš įrodinėjimo priemonių (ATPK 256 str. 2 d.).

Akcentuotina ir tai, jog administracinės bylos nagrinėjimas yra galimas tik įgalioto asmens surašyto administracinės teisės pažeidimo protokolo pagrindu. Priešingu atveju, protokolą surašius neįgalintam asmeniui, šis procesinis dokumentas negali sukelti teisinių pasekmių.

Teismų praktikoje laikomasi vienodos pozicijos, jog administracinė byla nagrinėjama tik protokole suformuluotų kaltinimų (tiek administracinio teisės pažeidimo sudėties elementų, tiek įvardijamos pažeistosios materialinės teisės normos konstatavimo prasme) apimtimi. Bet koks kaltinimo pakeitimas nutarimu laikytas esminiu administracinių bylų teisenos proceso pažeidimu.

Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos administraciniame teisme išnagrinėta byla Nr. 1^{2A}–243.

D.T. nubaustas pagal 209³ str. 1 d. 2 p. 10 000 Lt bauda už tai, kad prarado muitinės plombą (taip įrašyta nutarimo rezoliucinėje dalyje).

Skundu pareiškėjas prašė nutarimo dalį dėl baudos paskyrimo panaikinti ir administracinę bylą nutraukti.

Teismas nutartimi nutarimo dalį dėl baudos D.T. paskyrimo panaikino ir administracinę bylą grąžino nagrinėti iš naujo. Nurodė, jog administracinio teisės pažeidimo protokolas pareiškėjui surašytas pagal ATPK 209³ 1 d. ir 2 d. Protokolas nekonkretus, šio straipsnio 1 d. turi tris punktus, tačiau nenurodyta, kuriame iš jų numatyta pažeidimą padarė pareiškėjas, o tai prieštarauja ATPK 260 str. 1 d. reikalavimams. Protokole nurodyta, kad plomba nuplėšta, o nutarime konstatuotas plombos praradimo faktas. Šios veikos kiekviena atskirai sudaro savarankiško administracinio teisės pažeidimo sudėtį. Pareiškėjas baudžiamas pagal ATPK 209³ 1 d. 2 p., tačiau už šį konkretų pažeidimą protokolas nesurašytas. Nors protokole pareiškėjas patrauktas atsakomybėn ir pagal ATPK 209³ str. 2 d., jo atsakomybės pagal šį straipsnį klausimas nespręstas.

Pagal šiuo metu galiojančią ATPK 284 str. 2 d. redakciją įstatymo leidėjas nustatė organo (pareigūno), nagrinėjančio bylą, teisę pakeisti nuorodą į materialinės teisės normą, pagal kurią numatyta atsakomybė už šį pažeidimą, jei pažeidimo protokole nurodyta administracinio teisės pažeidimo esmė yra įrodyta, tačiau suklysta nurodant materialinės teisės normą.

Atkreiptinas dėmesys, jog kaltinimo, lyginant su tuo, kuris buvo nurodytas administracinio teisės pažeidimo protokole, pakeitimas galimas tik materialinės teisės normos, o ne veikos sudėties dalyje.

2. Dėl kitų proceso reikalavimų vykdymo

Susipažinus su išnagrinėtomis bylomis, galima konstatuoti, jog apygardų administraciniai teismai iš esmės laikosi ABTĮ ir CPK reikalavimų.

Tačiau pažymėtini ir kai kurie trūkumai.

2.1. ABTĮ ir CPK normos nustato tvarką, kuria vadovaudamasis teismas konstatuoja turinčias reikšmės bylai aplinkybes. Šiuo metu galiojančio proceso normos įtvirtina principinę nuostatą, jog sprendimas pagrindžiamas tik faktiniais duomenimis, teismo gautais teismo nagrinėjimo metu įstatymų nustatyta tvarka, t.y. ištirtais teismo posėdyje, kurių tyrimas, be to, turi būti užfiksuotas posėdžio protokole. Taigi įrodymais, gautais administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimo ne teismuose metu, teismų sprendimuose galima remtis tik juos ištyrus teismo bylos nagrinėjimo metu.

Šie CPK reikalavimai ne visada buvo vykdomi.

Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos administracinio teismo išnagrinėtoje byloje Nr. A⁶–74 S.K. nubaustas pagal ATPK 210 str. 2 d. 5000 Lt bauda su degtinės bei automobilio konfiskavimu už tai, jog iš Baltarusijos įvežė 7 butelius degtinės nepateikdamas jų muitinės kontrolei.

Skundas atmetas konstatavus, jog pažeidimas įrodytas byloje surinktų įrodymų visuma. Protokoline nutartimi atmetas pareiškėjo prašymas dėl liudytojo apklausos tuo pagrindu, jog byla nagrinėjama apeliacine tvarka ir administracinėje byloje yra liudytojo parodymai.

Laikomasi pozicijos, jog paaiškinimas, pareigūno gautas remiantis ATPK, yra tapatus liudytojo parodymams, gaunamiems procesą teismuose reguliuojančių įstatymų – CPK – nustatyta tvarka.

Tokia praktika yra ydinga.

Kaip žinoma, ATPK ir CPK nevienodai reguliuoja įrodymų rinkimo ir tyrimo tvarką, todėl administravimo subjektų užfiksuotus įrodymus pagal jų patikimumą nederėtų prilyginti teismo nagrinėjimo metu gautiems ir ištirtiems įrodymams, o teismų praktikoje pasitaikantys argumentai, kad administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo pas pareigūną metu surinkti įrodymai teismo bylos nagrinėjimo metu iš naujo netiriami, neteisingi. Teismų praktikos tęstinumo prasme paminėtina analogiška bendrosios kompetencijos teismuose formuota praktika šios kategorijos bylose iki administracinių teismų veiklos pradžios.

Tuo tarpu įrodymų, gautų administracinių teisės pažeidimų bylų teiseina nustatančių įstatymų – ATPK – numatyta tvarka, pagal procesinę padėtį sulyginimui su teismo nagrinėjimo metu gautais bei iširtais įrodymais reikalingas atitinkamas norminis reguliavimas. Pažymėtina, kad ABTĮ naujosios redakcijos projekte darbo grupės siūloma (ABTĮ projekto 57 str.), kad įstatymo nustatyta tvarka surinktų ir užfiksuotų įrodymų įrodomoji galia išliktų visose proceso stadijose ir jie iš naujo paprastai nebūtų peržiūrimi. Įstatymo leidėjui įtvirtinus šias nuostatas, atsirastų galimybė tokiam, kaip paminėtame pavyzdyje, įstatymo taikymui.

2.2. Teismai ne visada tinkamai vykdo CPK 217 str. 1 d. nuostatas. Įstatymas reikalauja, jog teismas, priimdamas sprendimą, privalo konstatuoti, kurios aplinkybės, turinčios bylai reikšmės, yra nustatytos ir kurios nenustatytos.

Kaip pastebėta susipažįstant su apibendrinimui pateiktomis bylomis, sprendimuose neretai pasigendama teismo vertinimų dėl vienu ar kitu pareiškėjų pateikiamų argumentų, turinčių bylai reikšmės.

Pavyzdžiui:

1) Šiaulių apygardos administracinio teismo byla Nr. 1^{3A}–157. Tauragės teritorinė muitinė. Ž.V. nubaustas pagal ATPK 210 str. 2 d. 5000 Lt bauda su kontrabandos prekių ir gabenimo priemonės – automobilio – konfiskavimu už tai, kad į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją slėpdamas nuo muitinio tikrinimo automobilyje įrengtoje slėptuvėje įvežė 11 butelių degtinės ir 14 kg cukraus, iš viso prekių už 145 Lt.

Pareiškėjas skundu prašė nutarimą panaikinti ir administracinę bylą nutraukti. Nurodė, jog visiškai pripažįsta kaltę, tačiau skiriant nuobaudą neatsižvelgta į tai, kad jo šeimos materialinė padėtis sunki – šeima gyvena iš jo 500 Lt atlyginimo ir 93,75 Lt socialinės pašalpos. Automobilis yra vienintelis šeimos turtas, pirktas iš paskolintų pinigų, jis labai reikalingas dukroms nuvežti pas gydytoją. Cukrų jis vežė sau, o alkoholis buvo reikalingas vestuvėms. Tokia sankcija esmingai pablogins šeimos materialinę padėtį.

Teismas nutartimi skundą atmetė. Konstatavo, kad pažeidimas padarytas, kvalifikuotas teisingai, paskirta minimali sankcijoje numatyta bauda, todėl nutarimą naikinti pagrindo nėra.

Teismas visiškai neaptarė pareiškėjo nurodomų argumentų, pateikiamų svarstant galimybę taikyti ATPK 30¹ str. Pareiškėjas pateikė pažymą, liudijančią jo skunde nurodomą turtinę padėtį: atlyginimo pažymą, pažymą apie socialinės pašalpos mokėjimą, šeimos sudėties pažymą – išlaikomi du mažamečiai vaikai.

Šiuo atveju teismo pozicija itin formalizuota ir nepakankamai argumentuota;

2) Klaipėdos apygardos administracinio teismo byla Nr. 5A–38. Tauragės teritorinė muitinė. V. Šiškovskis (Šiškovskij) nubaustas pagal ATPK 209³ str. 3 d. ir 210 str. 2 d. 5000 Lt bauda su kontrabandos daiktų už 2195 Lt ir gabenimo priemonės konfiskavimu.

Jis nubaustas už tai, kad nuo muitinio tikrinimo paslėpęs įvairiose vietose automobilyje įvežė alkoholinių gėrimų ir cigarečių, kurių įvežimas ribojamas. Raštu deklaruota 200 pakelių cigarečių ir vienas butelis degtinės, kurie buvo ant automobilio galinės sėdynės. Konstatuotas Vyriausybės 1997 03 06 nutarimo Nr. 199 „Dėl muito režimo keleiviams, vykstantiems per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, nustatymo“ 6.1 p. pažeidimas.

Pareiškėjas skundu prašė nutarimą panaikinti ir administracinę bylą nutraukti. Prekės nebuvo slepiamos. Jis rodė prekių įsigijimo kvitą ir per Kaliningrado muitinės postą buvo praleistas. Panemunės poste deklaraciją pildė žmona, o jis parodė muitininkams prekių kvitą ir nurodė prekių buvimo vietą. Jis nežinojo, jog žmona neteisingai užpildė deklaraciją. Taigi kontrabandos sudėties jo veikoje nėra. O deklaracija buvo jo nepatikrinta, nes tam nesudarytos sąlygos. Nutarime nurodyta per didelė prekių kaina. Prekių tikroji kaina nesiekė 1000 Lt.

Teismas nutartimi skundą atmetė. Konstatavo, jog byloje surinkti įrodymai patvirtina pareiškėjo kaltę padarius administracinę teisės pažeidimą, už kurį atsakomybė numatyta ATPK 210 str. 2 d. Prekės buvo paslėptos po automobilio galine sėdyne, durelėse, po sėdynių atlošais ir kitose vietose, o tai paneigia pareiškėjo tvirtinimą, kad nebuvo siekta išvengti muitinio tikrinimo. Deklaruota buvo tik dalis prekių. Taigi nekyla abejonių, jog pažeidėjas turėjo tikslą įvežti nedeklaruotų prekių kontrabandos būdu, todėl padarė ATPK 210 str. 2 d. numatytą veiką. Dėl atsakomybės pagal ATPK 209³ str. 3 d. už prekių, kurių importui bei tranzitui taikomi specialūs apribojimai, gabenimo tvarkos pažeidimus taikymo pagrįstumo bei teisėtumo teismas nutartyje nepasisakė.

2.3. Nepakankamai dėmesio sprendimuose skiriama teismo argumentacijai, koku pagrindu vienais įrodymais remiamasi, o kiti atmetami, taip pažeidžiami CPK 222 str. 4 d. reikalavimai.

Pavyzdžiui, Kauno apygardos teisme išnagrinėta byla Nr. A¹–97. Kauno teritorinė muitinė. V.M. pagal ATPK 209³ str. 2 d. nubaustas 5000 Lt bauda už grynųjų pinigų gabenimo iš Lietuvos Respublikos muitų teritorijos tvarkos pažeidimą.

Pareiškėjas prašė nutarimą panaikinti ir administracinę bylą nutraukti, nes nėra pažeidimo įvykio. Pinigai buvo vežami dalimis neviršijant 10 000 Lt.

Teismas nutartimi nuobaudą panaikino ir administracinio teisės pažeidimo bylą nutraukė.

Motyvai: pažeidėjo kaltė neįrodyta. Veikos kvalifikavimui pagal ATPK 209³ str. 2 d. būtina nustatyti pinigų gabenimo per sieną faktą ir jų kiekį. Gabenimo faktas neneigiamas, tačiau neįrodyta, jog jų gabenta daugiau nei leistina. Pareiškėjas teigia, jog pagal kasos išlaidų orderį išmokėti 104 000 Lt buvo gabenami po 10 000 Lt keletą kartų. Tai patvirtino ir liudytojai. Objektivių įrodymų, paneigiančių šiuos pareiškėjo tvirtinimus, nėra. Pinigų gabenimo tvarkos pažeidimas negali būti patvirtintas vien kasos išlaidų orderio pagrindu. Dėl to pareiškėjo veiksmuose nėra pažeidimo sudėties.

Teismas nesiaiškino prieštaravimų tarp pareiškėjo rašytų paaiškinimų muitinės pareigūnams, kur jis pripažino neteisėtų veiksmų faktą ir nurodė, kokia suma buvo vežama, kaip ji padalinta dviem asmenims, kodėl pinigų gabenimo nedeclaravo, ir vėlesnės jo pozicijos, dėstytos teisme, priežasčių. Paminėtas aplinkybes patvirtino bendrovės buhalterė bei vairuotojas paaiškiniame muitinės pareigūnui.

Teismas nenurodė, kaip vertinami prieštaravimai, kodėl atitinkančiais objektyviają tiesą pripažįstami paaiškinimai bei parodymai, minėtų asmenų duoti teisme.

2.4. Atkreiptinas teismų dėmesys, jog remiantis CPK 247 str. atskirais klausimais, kuriais byla neišsprendžiama iš esmės, priimamos nutartys. Nutartys priimamos pasitarimų kambaryje. Tik sprendžiant nesudėtingus klausimus, teismas gali priimti nutartį, pasitaręs vietoje, neišeidamas į pasitarimų kambarį. Tokia nutartis įrašoma į protokolą.

Esminiu proceso įstatymo pažeidimu laikytini atvejai, kai teismai apskritai neišsprendžia pareiškėjų prašymų: skirti ekspertizę, sustabdyti bylą, kreiptis į Konstitucinį Teismą ir t. t.

Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos administracinio teismo išnagrinėta byla Nr. 5A–274. Tauragės teritorinė muitinė. K.P. nubaustas pagal ATPK 210 str. 2 d. 5000 Lt bauda su kontrabandos prekių: 1 kg cukraus, 3 pakelių cigarečių ir 4 butelių alkoholinių gėrimų, – bei gabenimo priemonės – automobilio–konfiskavimu už tai, kad į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją slėpdamas nuo muitinio tikrinimo įvežė prekių.

Pareiškėjas skundu prašė nutarimą panaikinti ir perduoti administracinę bylą nagrinėti iš naujo. Nurodė, jog nutarime konstatuota, kad jis įvežė alko-

holinių gėrimų, tačiau kokių, – nenustatyta. Nenurodomas jų stiprumas. Prekių nuo muitinio tikrinimo jis neslėpė. Konstituciniam Teismui yra pateiktas Seimo narių grupės prašymas iširti, ar kai kurie ATPK straipsniai atitinka Konstituciją, todėl bylos nagrinėjimą prašė sustabdyti. Seimas taip pat svarsto kai kurių ATPK straipsnių pakeitimo įstatymą ir tai gali turėti reikšmės šios bylos nagrinėjimui.

Teismas nutartimi skundą atmetė. Nurodė, kad byloje įrodyta, jog pareiškėjas nepateikdamas muitiniam tikrinimui įvežė prekių už 29 Lt, nutarimas teisėtas.

Dėl pareiškėjo prašymų, išdėstytų skunde, pagrįstumo teismas jokio procesinio sprendimo nepriėmė.

2.5. Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismų išvados konstatuojant atitinkamus faktus nepagrįstos byloje surinktų įrodymų visuma.

Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos administracinio teismo išnagrinėta byla Nr. 5A–238. Klaipėdos teritorinė muitinė. R.S. nubaustas pagal ATPK 210 str. 2 d. 5000 Lt bauda su neteisėtai gabentų prekių – naudotos buitinės technikos ir gabenimo priemonės konfiskavimu už tai, jog gabeno prekes nepateikdamas jų muitiniam tikrinimui.

Pareiškėjas skundu prašė nutarimą panaikinti ir administracinę bylą nutraukti.

Nurodė, kad pažeidimo, už kurį nubaustas, jis nepadarė. Visos prekės buvo pateiktos muitiniam tikrinimui ir deklaruota žodžiu. Prekių buvo vežama mažiau kaip už 1000 Lt, todėl ir deklaruoti jas turėjo teisę žodžiu remiantis Vyriausybės 1997 03 06 nutarimu Nr. 199.

Teismas nutartimi taikydamas ATPK 30¹ str. panaikino nutarimo dalį dėl baudos ir kontrabandos gabenimo priemonės konfiskavimo. Kitą nutarimo dalį paliko nepakeistą. Teismas nurodė, kad įvertinus bylos aplinkybes, jog daiktai nebuvo slepiami, o pareiškėjas galėjo nesusiorientuoti dėl sendaikčių deklaravimo tvarkos, nes trūko informacijos, daiktų vertė yra nedidelė, pareiškėjo materialinė padėtis sunki (gauna minimalų gydytojo atlyginimą, išlaiko studijuojančią sutuoktinę), jis nuoširdžiai gailisi padaręs pažeidimą.

Byloje nėra jokių įrodymų apie pareiškėjo darbo užmokestį, šeimos sudėtį ir materialinę padėtį, todėl visiškai neaišku, kokių objektyvių įrodymų pagrindu teismas daro atitinkamas išvadas.

2.6. ABTĮ 38 str. nustatyta, kad dėl skundo administracinio teisės pažeidimo byloje teismas, be kitų šiame straipsnyje numatytų sprendimų, gali panaikinti nuobaudą ir administracinio teisės pažeidimo bylą gražinti nagrinėti iš naujo.

Pastebima, jog teismai, taikydami šią normą, laikosi pozicijos, kad administracinio teisės pažeidimo byla gražintina naujam nagrinėjimui, kai konstatuojami esminiai administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną reguliuojančių normų, numatytų ATPK, pažeidimai. Tokiais pripažįstami: kvalifikavimo, lyginant su nurodytuoju protokole, pakeitimai, atsakomybėn traukino asmens teisių, dažniausiai teisės dalyvauti bylos nagrinėjime, pažeidimai, įrodinėjimą reguliuojančių normų pažeidimai, tarp jų ir ne visų bylai reikšmingų aplinkybių ištyrimas.

Dėl formuojamos teismų praktikos kvalifikavimo klausimų pasisakyta anksčiau.

Konstatuodamas kitus paminėtus procesinio pobūdžio pažeidimus teismas turi imtis visų priemonių, jog jo daromos išvados ir nurodymai organui (pareigūnui), nagrinėsiančiam bylą iš naujo, tiksliai atitiktų įstatymų reikalavimus.

Štai ATPK 272 str. nustatyta, jog administracinio teisės pažeidimo byla nagrinėjama dalyvaujant atsakomybėn traukiamam asmeniui. Jo nesant, byla gali būti išnagrinėta tik tais atvejais, kai yra duomenų, jog jam laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą, ir jei negautas prašymas bylos nagrinėjimą atidėti arba prašymas atmestas, kaip nepagrįstas.

Kitaip tariant, įstatymas reikalauja, jog pareigūnas ne tik praneštų pažeideiui apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką, bet ir nagrinėjimo momentu turėtų duomenų, kad pažeideiui žinoma apie nagrinėjamą bylą. Šių įstatymo nuostatų pažeidimas pagrįstai teismo pripažįstamas pažeidimu, dėl kurio nutarimas yra neteisėtas, naikintinas, ir byla gražintina nagrinėti iš naujo.

Pavyzdžiui, Kauno apygardos administracinio teismo byla Nr. A³–92. Marijampolės teritorinė muitinė. S.R. pagal ATPK 209¹ str. 1 d. 1 p. nubaus-tas 3000 Lt bauda už muitinio tikrinimo tvarkos pažeidimus. Pažeidimas pa-darytas 1998 m. gegužės mėnesį.

Pareiškėjas prašė atnaujinti terminą skundui paduoti, nutarimą panaikinti ir bylą nutraukti.

Motyvai: jam nebuvo laiku pranešta apie administracinės bylos nagrinėjimą, negavo nutarimo.

Teismas nutartimi terminą skundui paduoti atnaujino, nutarimą panaikino ir administracinę bylą gražino nagrinėti iš naujo.

Nurodė, jog terminas atnaujintinas, nes praleistas dėl svarbios priežasties: pažeideiui nebuvo laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą. Nutarimas panaikintas konstatavus esminį procesinį pažeidimą: nėra duome-

nų, kad pareiškėjas žinojo apie administracinės bylos nagrinėjimo laiką ir vietą, dėl to pažeistos jo teisės.

Šis pavyzdys pateikiamas kaip teigiamos teismų praktikos iliustracija ne tik pareigūno veiksmų neatitikimo ATPK 272 str. reikalavimams vertinimo prasme, bet ir dėl teismo procesinio sprendimo termino skundai paduoti atnaujinimo argumentacijos.

Nepranešimas pažeidėjui apie administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo laiką ir vietą daugeliu atvejų laikytinas svarbia priežastimi, dėl kurios praleistas terminas skundai į teismą paduoti. Be abejo, šios aplinkybės negalima suabsoliutinti, tačiau verta pripažinti, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo paskirtį labiausiai atitiktų teismų procesiniai sprendimai, kuriais esminis proceso normų pažeidimas, sąlygojęs galimybės kreiptis į teismą netinkamą realizavimą, būtų pripažįstamas svarbia termino kreiptis į teismą praleidimo priežastimi.

Tačiau teismų praktikoje yra atvejų, kai ATPK 272 str. reikalavimai, kad pažeidėjui laiku būtų pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą, bei galimybės nagrinėti bylą neatvykus pažeidėjui, yra aiškinami plečiamai ir konstatuojamos ne tos aplinkybės, kurios pagal įstatymą yra reikšmingos.

Pavyzdžiui, Kauno apygardos administracinio teismo byla Nr. A³-28. Alytaus teritorinė muitinė. A.A. nubaustas 3000 Lt bauda su prekės – automobilio – konfiskavimu už prekių deklaravimo tvarkos pažeidimą, kadangi deklaracijoje jis pateikė neteisingus duomenis ir tai turėjo įtakos importo ir kitų mokesčių apskaičiavimui siekiant jį sumažinti: bendrajame dokumente nurodė mažesnę nei muitinio tikrinimo metu nustatytas variklio galingumą ir prekės vertę.

Pareiškėjas prašė atnaujinti terminą skundai paduoti, nutarimą panaikinti ir administracinę bylą nutraukti.

Teismas nutartimi terminą skundai paduoti atnaujino, nutarimą panaikino ir bylą perdavė nagrinėti iš naujo konstatavęs, jog administracinė byla išnagrinėta pareiškėjui nedalyvaujant, nutarimą jis gavo pavėluotai.

Visiškai neaišku, ar pareiškėjui buvo tinkamai pranešta apie administracinės bylos nagrinėjimo laiką ir vietą, nes pagal ATPK 272 str. tinkamai pranešus nagrinėjimas galimas. Šiuo atveju akcentuojamas pareiškėjo nedalyvavimo nagrinėjime faktas. Taigi konstatuojama ne ta aplinkybė, kuri turi reikšmės nutarimo teisėtumui.

2.7. Pažymėtina, jog teismų nutartyse dėl termino skundai į teismą paduoti atnaujinimo turi būti tiksliai įvardijamos tos aplinkybės, kurių pagrindu

teismas konstatuoja, kad terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Tačiau taip yra ne visada.

Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos administracinio teismo išnagrinėta byla Nr. 5A–16–00. Tauragės teritorinė muitinė. V.R. 1999 11 02 nutarimu nubaus-tas pagal ATPK 210 str. 2 d. 5000 Lt bauda su 4 pakelių cigarečių „Prima” konfiskavimu už tai, kad nuslėpdamas nuo muitinio tikrinimo įvežė į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją 4 pakelius cigarečių „Prima”. Skiriant nuobaudą nurodoma, jog atsižvelgiama į tai, kad analogiškas pažeidimas padarytas an-trą kartą per metus.

Pareiškimu V.R. prašė atnaujinti terminą skundai paduoti, nes apie ad-ministracinės bylos nagrinėjimą 1999 11 02 jam nebuvo pranešta, o nutarimą jis gavo tik 1999 11 11. Pareiškėjas skundu prašė nutarimą panaikinti ir admi-nistracinę bylą nutraukti. Jis vežė ir deklaravo 2 pakelius cigarečių, o proto-kole muitininkai nurodė, kad jis vežė ir nuslėpė nuo muitinio tikrinimo 4 pakelius. Nesutikdamas su tuo, jis protokolo nepasirašė.

Teismas atnaujino terminą skundai į teismą paduoti ir skundą patenkino iš dalies: panaikino nutarimą, o administracinę bylą perdavė nagrinėti iš nau-jo. Nurodė, jog terminas skundai paduoti praleistas dėl svarbių priežasčių, todėl jis atnaujintinas. Naikindamas nutarimą teismas nurodė, kad byloje nėra įrodymų, jog pareiškėjui būtų tinkamai pranešta apie administracinės bylos nagrinėjimo laiką ir vietą. Tokiu būdu pažeistos pareiškėjo teisės. Teismas taip pat nurodė, kad nagrinėdamas bylą iš naujo muitinės pareigūnas, įgalin-tas nagrinėti šias bylas, turi svarstyti, ar dėl veikos mažareikšmiškumo nėra pagrindo taikyti ATPK 30¹ str.

Teismas nutartyje nenurodė, kokios aplinkybės yra pripažįstamos svar-biomis, leidžiančiomis konstatuoti, jog terminas skundai paduoti praleistas dėl svarbių priežasčių, o tik konstatavo faktą.

2.8. ATPK 253 str. nustatyta, kad administracinių teisės pažeidimų bylų procesas vyksta lietuvių kalba.

Esminiu šios įstatymo nuostatos pažeidimu teismų praktikoje pripa-žįstami faktai, kai pareigūnas, nagrinėjantis administracinio teisės pažeidi-mo bylą, remiasi krovinių lydinčiais bei kitais dokumentais, neišverstais į lietuvių kalbą.

Pavyzdžiui, Kauno apygardos administracinio teismo byla Nr. A²–407. Kauno teritorinė muitinė (209 str. 1 d. 4 ir 5 p., 209³ str. 1 d. 2 p. – sutaptis).

209 str. 1 d. 4 p. – pažeidėjas be muitinės pareigūno raštiško leidimo įvežtas gėles iškrovė iš jas gabenančių priemonių;

209 str. 1 d. 5 p. – pažeidėjas be muitinės pareigūno raštiško leidimo ir nenustatytoje vietoje įvežtas gėles (prekes) atidarė ir išdavė (pradėjo realizuoti);

209³ str. 1 d. 2 p. – nuėmė muitinės pareigūno uždėtas plombas.

Subendrinus apėmimo būdu paskirta 10 000 Lt bauda su prekių konfiskavimu.

Teismas nutartimi skundą patenkinio iš dalies: nuobaudą panaikino ir bylą grąžino iš naujo nagrinėti.

Nurodoma, jog nagrinėjant administracinę bylą remtasi dokumentais, surašytais ne valstybine kalba. Dėl to nutarimas neatitinka ATPK 253 str. reikalavimų ir negali būti pripažintas teisėtu.

Su tokiu itin formalizuotu įstatymo reikalavimų vertinimu negalima sutikti.

Muitinei pateikiami dokumentai, kaip matyti iš bylų, yra unifikuotų tarptautinę praktiką ir susitarimus atitinkančių formų. Muitinės pareigūnai, vertindami įrašus tokiuose dokumentuose, dėl specialiųjų žinių bei darbo įgūdžių suvokia jų turinį. Tiek, kiek įrašai tokiuose dokumentuose yra reikšmingi nagrinėjant bylą ir kiek dėl jų vertinimo kyla prieštaravimų, būtini šių dokumentų ar jų dalių vertimai į lietuvių kalbą. Tačiau, kai dėl dokumentų vertimo ginčo nėra arba dėl jų turinio galima išsiaiškinti bylos nagrinėjimo metu vertėjo pagalba apie tai atitinkamai pažymint, dokumentų vertimai neturėtų būti privalomi, o jų nebuvimo nederėtų laikyti ATPK 253 str. pažeidimu. Šiuo atveju būtina įvertinti administracinių bylų teisenos ekonomiškumo faktorius, kiek tai neprieštarauja pagrindinių šių bylų teisenos uždavinių įgyvendinimui (ATPK 248 str.).

Tokią poziciją dėl dokumentų vertimo į lietuvių kalbą dėsto ATPK ir Administracinių bylų teisenos įstatymo tobulinimo darbo grupė, pateikiamuose ATPK pakeitimo ir ABTĮ naujosios redakcijos projektuose (ATPK 253 str., ABTĮ projekto 9 str.).

Šiai pozicijai reikėtų pritarti ir formuojant teismų praktiką, kai dokumentai ne valstybine kalba pateikiami teismui.

2.9. Kaip jau minėta, teismų argumentai, kurių pagrindu administracinio teisės pažeidimo byla grąžinama nagrinėti iš naujo dėl administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną reglamentuojančių normų pažeidimų, turi būti tiesiogiai siejami su konkrečiu teisės normos reikalavimu.

Teismų praktikoje yra atvejų, kai procesiniuose sprendimuose pateikiami argumentai plečiamai aiškina ATPK procesinių normų reikalavimus.

Pavyzdžiui, Kauno apygardos administracinio teismo išnagrinėtoje byloje Nr. A⁴–642. Kauno teritorinė muitinė. V.A. nubaustas 3000 Lt bauda su prekių konfiskavimu už tai, jog trijose deklaracijose pateikė neteisingus duomenis apie prekių kiekį ir šių neteisingų duomenų pateikimas galėjo turėti įtakos 1938 Lt importo mokesčių nepriskaičiavimui.

Pareiškėjas prašė nuobaudą panaikinti, nes pažeidimo nepadarė: deklaraciją užpildė pagal siuntėjo dokumentus nurodydamas vietų, o ne vienetų skaičių.

Teismas nutartimi nutarimą panaikino ir administracinę bylą gražino nagrinėti iš naujo.

Be kitų bylos gražinimo nagrinėti iš naujo argumentų, teismas nurodė ir tai, kad pareiškėjui greta pagrindinės nuobaudos paskirta ir papildoma – prekių konfiskavimas, tačiau nenurodyti konfiskuojamų prekių pavadinimai ir vertė. Nutarime turi būti nurodytos visos gražinamos prekės.

Tuo tarpu prie administracinio teisės pažeidimo protokolo yra priedas, kuriame nurodomas detalių sąrašas, o nutarime nurodoma: konfiskuoti 994 vnt. 1/a elektros įrenginių, 2584,4 Lt vertės, 300 vnt. variklio atsarginių dalių, 1350 Lt vertės ir kt., t.y. išvardijama taip, kaip nurodyta anksčiau, tiksliai pagal priedą prie administracinio teisės pažeidimo protokolo.

Kadangi administracinio teisės pažeidimo protokolas yra administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos normomis reglamentuotas procesinis dokumentas, kuriame apibrėžiama kaltinimo esmė ir šio kaltinimo ribose, atsižvelgiant į ATPK 284 str. 2 d. nuostatas, vyksta bylos nagrinėjimas, nutarimo rezoliucinėje dalyje dėstomas sprendimas dėl parenkamos sankcijos, kaip šiuo atveju prekių konfiskavimo, turi tiksliai atitikti įstatymo reikalavimus. Minėtame pavyzdyje nutarimas konfiskuoti 994 vnt. 1/a elektros įrenginių, 2584,4 Lt vertės, 300 vnt. variklio atsarginių dalių, 1350 Lt vertės, atitinka ATPK 286 str. O teismo reikalavimas rezoliucinėje dalyje išvardyti kiekviena, kaip galima suprasti, daiktą atskirai neapsiribojant rūšiniu suskirstymu bei bendra jų vertės pagal rūšis nuoroda yra plečiamo įstatymų aiškinimo pasekmė. Tokiai praktikai negalima pritarti.

2.10. Apibendrinimui pateiktų bylų analizė parodė, jog apygardų teismams ignoroja Apeliacinio teismo Administracinių bylų skyriaus konsultaciją dėl skundų administracinių teisės pažeidimų bylose, nagrinėtose organų bei pareigūnų, nagrinėjimo tvarkos teismuose. Tiek iki konsultacijos, tiek ir ją paskelbus skundai dėl nutarimų, priimtų organų (pareigūnų) administracinių teisės pažeidimų bylose, nagrinėti apeliacine tvarka ir priimti ne sprendimai,

kaip tai turėtų būti, bet nutartys. Rezoliucinėje nutarčių dalyje nurodoma, kad jos kasacine tvarka neskundžiamos, o daugeliu atvejų apskritai apskundimo tvarka neišaiškinama.

Dar daugiau – pažeidžiant šalių procesines teises, atsisakoma priimti apeliacinius skundus.

Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos administraciniame teisme išnagrinėta byla Nr. A⁶-368. Z.S. nubaustas 5000 Lt bauda su konrabandos dalyko ir gabenimo priemonės konfiskavimu už tai, jog jis iš Baltarusijos įvežė 15 butelių degtinės nepateikdamas jų muitinės kontrolei (nedeklaruodamas).

Skundas 1999 10 08 nutartimi atmestas.

Pareiškėjas padavė apeliacinį skundą. Teismas nutartimi skundą atsisakė priimti konstatavęs, jog ABTĮ nenumato teisės skusti nutartis, priimtas teismui apeliacine tvarka nagrinėjant skundus dėl priimtų nutarimų administracinėse bylose.

Tokie teismų veiksmai yra ne tik ABTĮ neteisingo taikymo, bet ir aki-vaizdaus ABTĮ 8 str. 2 d. nuostatų nepaisymo pavyzdys.

3. Dėl materialinės teisės normų taikymo

3.1. Apibendrinimo metu nustatyta, jog teismai, nagrinėdami skundus dėl muitinės pareigūnų priimtų nutarimų administracinių teisės pažeidimų bylose, gana plačiai taiko ATPK 30¹ str. įtvirtintas normas.

Apibendrinus galima teigti, jog iki Lietuvos Respublikos 2000 02 17 įstatymo Nr. VIII-1543, kuriuo ATPK papildytas 30² str., įsigaliojimo teismai iš esmės teisingai ir pagrįstai taikė ATPK 30¹ str.

Pagrindiniai motyvai, kurių pagrindu buvo nusprendžiama paskirti mažesnę nei numatyta sankcijoje arba švelnesnę nuobaudą, buvo įstatymu numatytų ir teismo pripažintų tokiomis remiantis ATPK 31 str. 2 d. (įstatymo 1992 05 26 Nr. I-2589 redakcija) atsakomybę lengvinančių aplinkybių konstatavimas. Tarp jų dažniausiai atsižvelgta į pažeidėjo asmenį bei jo socialinę padėtį. Kita argumentų grupė yra susijusi su veikslių pavojingumo laipsnio bei taikytos nuobaudos adekvatumo veiksams vertinimu. Kai kuriais atvejais teismai, konstatuodami anksčiau paminėtas juridinę reikšmę turinčias aplinkybes, ATPK 30¹ str. taikymo pagrindu nurodė protingumo bei teisingumo kriterijus.

Pavyzdžiui:

1) Vilniaus apygardos administracinio teismo išnagrinėta byla Nr. A¹-82. I.U. 1999 11 25 nutarimu nubaustas už tai, kad 1999 m. lapkričio 21 d. iš Baltarusijos į Lietuvos teritoriją per Medininkų postą gabeno nedeklaruotų

paslėptų prekių – 10 butelių degtinės už 100 Lt. Paskirta 5000 Lt bauda su 10 butelių degtinės ir automobilio „Audi 80“ konfiskavimu.

Teismas nutartimi, remdamasis ATPK 30¹ str., kurio taikymui pagrindu nurodė tai, jog įveztų kontrabandiniu būdu prekių suma nesiekia net vieno MGL, pareiškėjas anksčiau administracinėn atsakomybėn netrauktas, šeimos pajamos nedidelės, sumažino skirtąją baudą iki 2000 Lt su 10 butelių degtinės konfiskavimu.

Pareiškėjo 1999 m. vidutinės mėnesio pajamos – 1115,9 Lt. Pareiškėjas kaltę pripažino, prašė atsižvelgti į sunkią materialinę padėtį, į realų veikos mažareikšmiškumą, į tai, jog gėrimus vežė sau šventėms, nuobauda per griežta atsižvelgiant į tai, jog jam skirta ne tik bauda, bet dar ir konfiskuotas automobilis, kuriuo gabenta kontrabanda;

2) Klaipėdos apygardos teismo išnagrinėta byla Nr. 5A–433–99. Klaipėdos teritorinė muitinė. P.K. nubaustas pagal ATPK 209¹ str. 1 d. 2 p. 3000 Lt bauda už tai, kad būdamas įgaliotu ir atsakingu UAB „Gijona“ asmeniu už tranzitą per Lietuvos Respubliką gabenamų prekių pateikimą muitiniam tikrinimui ir deklaravimą nustatyta tvarka, per nustatytą terminą muitiniam tikrinimui jų nepateikė ir deklaravo (Muitinės kodekso 44 str., 1999 01 22 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 78 25 p.), taip pažeisdamas muitinio tikrinimo tvarką.

Skundu pareiškėjas prašė nutarimą panaikinti. Nurodė, kad užbaigti muitinės procedūros negalėjo, nes atvykus kroviniui buvo pastebėta, kad nuplėšta plomba. Dėl įvykio jis kreipėsi į policiją, kur ilgai vyko įvykio aiškinimasis.

Teismas nutartimi pritaikęs ATPK 30¹ str. baudą sumažino iki 100 Lt. Teismas nurodė, kad nutarimu skiriant pareiškėjui nuobaudą neatsižvelgta į svarbias pažeidimo padarymo aplinkybes: jis prisipažino padaręs pažeidimą, pažeidimą padarė dėl svarbių aplinkybių, nes kroviny s gautas su pažeista plomba, dėl to buvo kreiptasi į policiją ir vyko tyrimas, krovinio gavimo ir kita diena buvo nedarbo. Šios aplinkybės teismo įvertintos kaip lengvinančios atsakomybę. Teismas atsižvelgė ir į tai, kad pareiškėjas išlaiko invalidę žmoną;

3) Panevėžio apygardos administracinio teismo išnagrinėta byla Nr. 1²–308. Panevėžio teritorinė muitinė. G.S. pagal ATPK 209 str. 1 d. 3 p. nubaustas 8000 Lt bauda už tai, kad iš Saločių muitinės kelio posto išvyko be muitinės pareigūno leidimo.

Pareiškėjas skundu prašė nutarimą panaikinti ir administracinę bylą nutraukti. Nurodė, jog pažeidimo, už kurį jis nubaustas, nepadarė. Leidimą išvykti jam davė muitinės pareigūnas, o jokių nurodymų grįžti į Latviją nebuvo duota.

Teismas nutartimi skundą patenkino iš dalies: paskirtą baudą sumažino iki 6000 Lt. Nurodė, kad byloje surinkti įrodymai patvirtina pareiškėjo kaltę padarius pažeidimą, numatytą ATPK 209 str. 1 d. 3 p., tačiau ATPK 30¹ str. pagrindu paskirtoji baudą mažintina iki 6000 Lt. Motyvai: atsižvelgiama į pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę, jo turtinę padėtį: jis gabenò nedidelės vertės krovinį, atsakomybę sunkinančių aplinkybių nėra, anksčiau nebaustas, asmenybė teigiama, uždarbis nedidelis, išlaiko du mažamečius vaikus. Šios aplinkybės, vadovaujantis teisingumo ir protingumo kriterijumi, teismo pripažintos pagrindu baudai mažinti žemiau sankcijoje nurodytos ribos.

Taip pat pastebėtina, kad teismų praktikoje, taikant nurodytas normas, buvo trūkumų dėl neteisingo jų turinio vertinimo.

ATPK 30¹ str. 1 d. nurodoma, kad organas (pareigūnas), nagrinėjantis administracinės teisės pažeidimų bylas, atsižvelgdamas į aplinkybes, nurodytas šio kodekso 30 str. 2 d., taip pat į šio kodekso 31 str. nustatytas atsakomybę lengvinančias bei kitas įstatymų nenurodytas lengvinančias aplinkybes, vadovaudamasis teisingumo ir protingumo kriterijais, gali paskirti mažesnę nuobaudą nei sankcijoje numatyta minimali arba paskirti švelnesnę nuobaudą nei numatyta sankcijoje, arba visai neskirti administracinės nuobaudos.

Pagal ATPK 30 str. 2 d. skiriant nuobaudą sankcijoje numatytose ribose privaloma atsižvelgti į padaryto teisės pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę bei atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes.

Iš apibendrinimui pateiktų bylų matyti, kad pareigūnai, priimdami nutarimus, dažniausiai skyrė sankcijoje numatyto minimalaus dydžio nuobaudas. Taigi galima teigti, jog visais atvejais buvo atsižvelgiama į ATPK 30 str. 2 d. ir 31 str. nurodytas juridinę reikšmę turinčias aplinkybes. Tuo tarpu teismo procesinis sprendimas, kuriuo taikomos ATPK 30¹ str. nuostatos nurodant tas pačias aplinkybes, į kurias jau buvo atsižvelgta skiriant sankcijos ribose numatytą nuobaudą, sukuria alogizmo situaciją materialinės teisės normos taikymo prasme. Dėl to teisingo ATPK 30¹ str. taikymo pavyzdžiais galima laikyti tuos atvejus, kai mažesnė nuobauda nei sankcijoje numatyta minimali arba švelnesnė nuobauda nei numatyta sankcijoje, skiriama arba ji visai neskiriama teisiniu argumentu nurodant protingumo ir teisingumo kriterijų taikymą, kurių turinys turi atspindėti konkrečias aplinkybes. Kartu pažymėtina, jog nesant ATPK 30 str. 2 d. ir 31 str. nurodomų aplinkybių, ATPK 30¹ str. taikymas apskritai negalimas.

Aiškesnis administracinių nuobaudų skyrimo bendrųjų bei specialiųjų principų teisinis reguliavimas sukurtas Lietuvos Respublikos 2000 02 17 įsta-

tymu Nr. VIII–1543, kuriuo ATPK papildytas 30² str. bei padarytas esminis pakeitimas ATPK 31 str. 2 d.

Pirma, apibrėžtas bendrasis baudos skyrimo būdas – baudos dydžio nustatymas pagal sankcijoje numatytą jos minimumo ir maksimumo vidurkį (ATPK 30² str. 1 d.).

Antra, esant atsakomybę lengvinančių aplinkybių, baudos dydis mažinamas nuo vidurkio iki minimumo, o esant sunkinančių aplinkybių, – nuo vidurkio iki maksimumo. Be to, pagal pasirinktą normos formulavimo būdą teigtina, jog baudos mažinimas, konstatavus lengvinančių aplinkybių, ir jos didinimas, konstatavus sunkinančių aplinkybių, yra imperatyvaus pobūdžio. Esant ir vienu, ir kitų aplinkybių, vertinamas jų kiekis ir reikšmingumas (ATPK 30² str.).

Trečia, baudos mažinimas galimas tik konstatavus ATPK 31 str. 1 d. numatytas lengvinančias aplinkybes arba pripažįstamas tokiomis kitais įstatymais.

Ketvirta, baudos mažinimas sankcijos numatytose ribose taikant ATPK 30² str. taisyklės negalimas konstatavus kitas įstatymais nenumatytų lengvinančių aplinkybių.

Tuo tarpu taikant ATPK 30¹ str., kaip specialią normą, nustatančią išimtis iš bendrų nuobaudų skyrimo taisyklių, yra reikšmingos ir įstatymais nenumatytos atsakomybę lengvinančios aplinkybės.

Jų bei ATPK 30 str. 2 d. ir ATPK 31 str. numatytų juridinę reikšmę turinčių aplinkybių egzistavimas yra teisinė prielaida vadovaujantis protingumo ir teisingumo kriterijais nuspręsti dėl švelnesnės arba mažesnės nei numatyta sankcijoje nuobaudos skyrimo ar nuobaudos neskyrimo apskritai. Be to, taikomų protingumo ir teisingumo kriterijų turinys atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes sprendimuose turi būti aptartas ir konkretizuotas.

3.2. Apibendrinus bylas, pastebėta, jog teismai įvairiai vertina galimas pažeidimų, už kuriuos nuobaudas skiria muitinės pareigūnai, kaltės formas.

Šia prasme teismai turėtų atkreipti ypatingą dėmesį į tai, jog neatsargumas, kaip kaltės forma, pagal ATPK 11 str. galimas tik pažeidimo pasekmių atžvilgiu. Todėl vertinant veikų, numatytų ATPK 209¹ straipsnio pirmojoje dalyje, 209² straipsnio pirmojoje ir ketvirtojoje dalyse, 209³ straipsnio trečiojoje ir ketvirtojoje dalyse, 209⁴ straipsnio pirmojoje dalyje ir 210 straipsnio ketvirtojoje, penktojoje ir šeštojoje dalyse galimas kaltės formas pirmiausia būtina nustatyti, kuriai iš sudėčių rūšių: formaliosioms ar materialiosioms (materialiosios sudėties apima ne tik pačią veiką, bet ir sukeltas pasekmes), – jos priklauso.

3.3. Teismuose nevienodai suprantamas administracinės nuobaudos, numatytos ATPK 210 str. – kontrabandos gabenimo ir kitų priemonių, skirtų kontrabandos daiktams per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenti arba jiems slėpti, konfiskavimas – taikymas, t.y. kai kuriais atvejais, taikant lingvistinį šios sankcijos turinio vertinimą, laikomasi pozicijos, kad gali būti konfiskuojamos tik tos kontrabandos gabenimo priemonės, kai įrodoma jų paskirtis kontrabandos daiktų gabenimui.

Pavyzdžiui, Kauno apygardos administraciniame teisme išnagrinėta administracinė byla Nr. A⁴–55. Alytaus teritorinė muitinė. A.B. nubaustas pagal ATPK 210 str. 2 d. už neteisėtą prekių gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybinę sieną vengiant muitinės kontrolės 5000 Lt bauda su gabenamų prekių ir automobilio bei priekabos konfiskavimu.

Pareiškėjas skundu prašė dalinai panaikinti jam paskirtą administracinę nuobaudą dėl J.V. asmeninės nuosavybės teise priklausančio automobilio ir priekabos – tralo konfiskavimu. Nurodė, jog jis su J.V. važiavo į Vokietiją norėdamas nusipirkti ir parsigabenti automobilį. Į talpą priekaboje kavos jis įdėjo nematant J.V. Kad gabena kontrabandinį krovinį – neįtarė, nes žinojo, jog vienam asmeniui galima gabenti prekių, kurių vertė iki 1000 Lt.

Teismas nutartimi skundą patenkino: panaikino muitinės nutarimo dalį dėl automobilio ir priekabos konfiskavimo ir juos grąžino J.V.

Nurodė, jog 210 str. numatyta sankcija kontrabandos daiktų gabenimo ir kitų priemonių, skirtų kontrabandos daiktams per Lietuvos Respublikos sieną gabenti arba jiems slėpti, konfiskavimas, o ne bet kokių gabenimo ir kitų priemonių konfiskavimas. Šiuo konkrečiu atveju automobilis ir priekaba nebuvo kontrabandos daiktų gabenimo ir kitokiomis priemonėmis, skirtomis kontrabandos daiktams per Lietuvos Respublikos sieną gabenti arba jiems slėpti, nes važiuota verslo reikalais parsivežti automobilių, automobilių vairavo J.V. Nėra duomenų, jog pastarasis bendrininkavo kontrabandoje.

Teismai, taikydami kontrabandos gabenimo priemonės konfiskavimą, turi tiksliai vykdyti ATPK bendrosios dalies – 26 str. – nuostatas. Atkreipiamas dėmesys, jog pagal ATPK gabenimo priemonė yra administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis, o dėl to atsiranda teisinės pasekmės, numatytos minėtose teisės normose.

3.4. Be to, būtina atkreipti teismų dėmesį, jog ATPK nėra bendrininkavimo bei atsakomybės už rengimąsi ar pasikėsinimą padaryti pažeidimą teisiinių institutų, todėl visais atvejais svarbiausia nustatyti, kurio asmens tiesioginiais kaltais veiksmais ar neveikimu pasikėsinta į Lietuvos Respublikos įstatymais dėl administracinių teisės pažeidimų saugomus objektus (ATPK 1 str.).

3.5. Pažeidimai, už kuriuos nuobaudas skiria muitinės pareigūnai, laikytini užbaigtais nuo to momento, kai patekus į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją asmuo pradeda muitinės formalumus (Muitinės kodekso 2 str.).

Tuo tarpu teismai ne visada teisingai taiko įstatymą.

Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos administracinis teismo išnagrinėta byla Nr. 1³–362. Utenos teritorinė muitinė. L.G. 1997 12 18 nutarimu nubausta pagal 209³ str. 2 d. 5000 Lt bauda su 5 butelių bespalvio skysčio su užrašu „Rojal American“ konfiskavimu už tai, kad gabeno nedeklaruotų prekių, kurių gabenimui nustatytas draudimas.

Pareiškėja 1999 12 13 padavė skundą teismui prašydama atnaujinti terminą skundui paduoti bei sumažinti paskirtą nuobaudą.

Teismas 1999 12 27 nutartimi atnaujino skundo padavimo terminą.

Nutartimi teismas nutarimą panaikino nurodęs, kad pareiškėjos padarytas pažeidimas yra pasikėsinimas įvežti prekes, kurių gabenimui nustatyti draudimai, o už pasikėsinimą atsakomybė neatsiranda. Be to, kaip pagrindas nutarimui naikinti, nurodyti ir esminiai bylų dėl administracinių teisės pažeidimų teiseną reglamentuojančių normų pažeidimai.

Teismas neteisingai vertino pareiškėjos veiksmus nurodęs, jog gabenimas per muitinės postą draudžiamų įvežti prekių, yra pasikėsinimas padaryti pažeidimą.

4. Išvados

Taigi įvertinant apibendrinimo rezultatus, galima padaryti išvadą, jog teismai turi kokybiškai pagerinti darbą nagrinėdami šios kategorijos bylas, laikytis ir tiksliai vykdyti proceso ir materialinės teisės normų reikalavimus.

Tikslinga siūlyti, jog siekiant išvengti neteisingo įstatymų aiškinimo ir taikymo, kilus neaiškumams dėl vienu ar kitų įstatymų reikalavimų vertinimo, reikėtų kreiptis konsultacijos į Apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrių (ABTĮ 8 str.).

Pasiūlyti pareigūnams, pagal ATPK įgalintiems nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas, atsižvelgti į pateikiamas teisės taikymo rekomendacijas.

APELIACINIO TEISMO PIRMININKAS

V. MILIUS

APELIACINIO TEISMO
ADMINISTRACINIŲ BYLŲ
SKYRIAUS PIRMININKAS

K. LAPINSKAS